

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2014

MATSHWAO: 70

NAKO: dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 19.

DITAELO HO MOHLAHLUWA

1. Bala dintlha tse hlahellang leqepheng lena ka tlhoko PELE o araba dipotso.
2. O se ke wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima pele karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse theilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Ka mora moo o bale dipotso tseo, o nto kgetha tseo o lakatsang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO tse NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Padi/Nobele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Palekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)
4. O lokela ho araba dipotso tse PEDI feela tseo matshwao a tsona a etsang mashome a supileng (70) ha a kopanngwa. Araba potso e le NNGWE mofuteng wa sengolwa ho e MMEDI eo o ithutileng yona.
5. Badisisa ditaelo TSOHLE tse hlahiswang qalehong ya karolo e NNGWE le e NNGWE ka tlhoko.
6. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
7. Qala karolo e NNGWE le e NNGWE leqepheng LE LETJHA, mme o sehe mola qetellong ya karolo ka nngwe.
8. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.
9. Mohlahlobuwa o eletswa ho sebedisa nako kamoo ho sisintsweng: O lokela ho ngola karolo e nngwe le e nngwe bonyane metsotso e 60.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Dintlha tse hlahisitsweng leqepheng lena di tla thusa mohlalobuwa ho kgetha dipotso tseo a lakatsang ho di araba ntle le ho qobelleha hore a bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PADI/NOBELE			
<i>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</i>			
NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35	5
KAPA			
2. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	5
KAPA			
3. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35	7
KAPA			
4. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	7
KAPA			
5. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35	8
KAPA			
6. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	8
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA			
<i>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</i>			
7. <i>Sefi</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35	11
KAPA			
8. <i>Sefi</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	11
KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE			
<i>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</i>			
9. <i>Modia</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35	13
KAPA			
10. <i>Modia</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	13
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO			
<i>Araba dipotso tse DING LE TSE DING TSE PEDI.</i>			
11. <i>Kgaeyane</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	15
KAPA			
12. <i>Ngwana lehlaswa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	16
KAPA			
13. <i>Fatsheng lena</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	17
KAPA			
14. <i>Mmadiberwane</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	18

LENANENNETEFATSO:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO YA	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (√)
A: PADI/NOBELE (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	1–6	1	
KAPA			
B: TSHWANTSHISO/TERAMA (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	7–8	1	
KAPA			
C: PALEKGUTSHWE (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	9–10	1	
KAPA			
D: DITHOTHOKISO Dipotso tse kgutshwane	11–14	2	
PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA		2	

ELA HLOKO: O tshwanetse hore o be o arabile dipotso tse PEDI tse tswang dibukeng tse pedi tse fapaneng tseo o ithutileng tsona selemong sena.

KAROLO YA A: PADI/NOBELE

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ho botsitswe dipotso tse TSHELETSENG karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehileng bukeng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena.

POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie

Ka bolelele ba mantswe a 250 ho isa ho a 300, hlalosa kamoo nako/mehla ya diketsahalo le tikoloho di hlalisitsweng kateng sengolweng sena.

[35]**KAPA****POTSO YA 2: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

A mula pere ho leba hae. A e fatisa makwatsi, ha thunya lerole.
Ha a fihla hae a dula a touta! 'Banna na moloi eo o ntshetseshetse morao ka dife? Ke re na o nkutlwa eng ... na ke sa tla ja ditheohelang ka kaako lee la ho tsoha le shwele banna?'
A ipotsa dipotso, karabo a e hloka, a hloka le yena motshedisi. A ntsha seboko, a lla hi-hii jwalo ka lesea.
E ne e se e le hona ho itshedisa mahlomoleng ana a mo apereng jwalo ka botsikwane kgohong.
Letlotlo le mo phonyohile hape. Ke mofutsana wa maoba le maobeng. 'Jo wee, jo nna wee ... (o a bokolla). Na ekaba tsietsi ya tjehelele ena ya diabolosi e sa tla fela ... ke re e tla fella kae bo ...!'

- 2.1 Hantlentle motho eo ya mulang pere seratswaneng se ka hodimo ke mang? (1)
- 2.2 Hona ha a tla fihla hae a touta, monna eo o mmoletseng ho 2.1, o ne a tswa kae? (1)
- 2.3 Mophetwa ya ntseng a bua moo, o dula motseng ofe? (1)
- 2.4 O ne a ile kae ha letlotlo le tla mo phonyoha? (1)
- 2.5 Le ne le se le mo phonyoha kgetlo la bokae letlotlo lee? (1)
- 2.6 Hlalosa ka ntlha tse THARO, kamoo letlotlo leo ho buuwang ka lona mona le ileng la mo phonyoha kateng kgetlong lena. (3)
- 2.7 Ke ofe ya bohlae ho feta e mong pakeng tsa Mananyetsa le Sekgukguni ho ya ka diketsahalo tsa pale? (2)

Boela o bale qotso e latelang ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela.

'Le kgale, nke ke ka mo tlohela. Mohlomong ha e so ho be hole. Ho ka nna ha etsahala hore ke mo fumane. Ke tla fihla ke re thipa yane ya ka hlwi ...! Ke tla mo jabela haholo feela pakeng tsa mahlo mona, o ithuta batho ka nna hee! Ke tla mo ntshetsa nna, ke a bona ha a nnepe hantle ... o tsamaya a nkutlwa mothamahaneng.'

Ho bile jwalo he, mmadi. Moforeistata o eellwa hore o qhekanyeditswe, mme o tla a kgile ka saole ka mona. Athe Moteransefala le yena o iphumana a phelekanyeditswe hampe, mme o tla a kubeleditse marole ka mona.

- 2.8 Ka ntlha tse PEDI, akaretsa se ileng sa etsahala ha mophetwa ya tshwereng thipa a fihla. (2)
- 2.9 Maemo a bophelo a Sekgukguni ha a ne a le leetong le yang Foreisetata a fapana jwang le maemo a hae a bophelo ha a se a kgutlela hae Teransefala? (2)
- 2.10 Ke Nnete kapa Mafosi hore mophetwa ya buang qotsong ya bobedi, o ile a boela a le fumana letlotlo leo? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 2.11 Mongodi o sebedisitse mokgwa/tsela efe ho re senonela semelo sa Mananyetsa le Sekgukguni? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang: Tiisa ka lebaka. (2)
- A Mongodi ka boyena o hlalosa semelo sa bona.
B Dipuo le diketso tsa bona, di senola semelo sa bona.
C Mongodi o sebedisa moaparo ho senola semelo sa bona.
D Baphetwa ka bobona ba a itlhalosa. (2)
- 2.12 Hlalosa kamoo maemo a tsa phedisano, a susumeditseng Moforeisetata le Moteransefala hore ba phele ka tsela eo ba neng ba phela ka yona. (2)
- 2.13 Ketsahalo ya hore Moteransefala a dule nako e telele hakaalo ka motjhesong wa lebitla, e mo senola e le motho wa semelo sefe? (2)
- 2.14 Kgohlano e hlahellang paleng ena ke ya kantle. Nehelana ka lebaka le tiisang polelo ena. (2)
- 2.15 Maele ana, 'sebonwang se bonwa ke bohle', a dumellana le ketsahalo efe paleng ena? (2)
- 2.16 Mananyetsa o meharo. Nnetefatsa kapa o hanane le taba ena. (2)
- 2.17 Na ketsahalo ya hore mofumahadi wa morena le matona a hae ba kgolwe hore motho ya neng a bua ka lebitleng e ne e le morena Ramoroko, e a kgolweha? Hlalosa. (2)
- 2.18 Tsela eo mongodi a phethelang pale ena ka yona, e fana ka maikutlo afe ho babadi mabapi le bonokwane bo entsweng ke baphetwa bana? (2)
- 2.19 Maemo a bophelo lapeng la Sekgukguni a etsa hore o ikutlwe jwang malebana le mohatsae? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

[35]

KAPA

POTSO YA 3: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe

Ka bolelele ba mantswe a 250 ho isa ho a 300, hlalosa kamoo nako/mehla ya diketsahalo le tikoloho di hlalohang kateng sengolweng sena.

[35]**KAPA****POTSO YA 4: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

Sontaheng se seng ke ne ke iphomoletse kamoreng, ke ipaqametse betheng, ke itetsetsa mmimo o phodileng, ha ke hopola tshwantsho sane sa Lerato, mme ka ya sutukeising eo ke neng ke se beha ho yona. Eitse ha ke e bula ka bona mangolo a mararo.

- 4.1 Mantswe a qotsong e ka hodimo ke a mophetwa ofe? (1)
- 4.2 Mangolo ao a mararo a ne a tswa ho mang? (1)
- 4.3 Ntle ho setshwantsho le mangolo, ke ntho efe e nngwe e neng e le teng ka moo ka sutukeising? (1)
- 4.4 Ntho eo o e boletseng ho 4.3, e ne e le mpho e tswang ho mang? (1)
- 4.5 Mophetwa eo o mmoletseng ho 4.1, o ne a latetse lekala lefe la dithuto yunibesithing? (1)
- 4.6 Bolela melemo e MMEDI eo thuto e ileng ya ba le yona bophelong ba mophetwa eo o mmoletseng ho 4.1. (2)
- 4.7 Ke dintho dife tse PEDI tseo mme wa Lerato le mme wa Dineo ba neng ba tshwana ka tsona mabapi le mophetwa eo o mmoletseng ho 4.1? (2)
- 4.8 Lefu la Lerato le ile la ba le ditholwana dife tse bosula ho mophetwa eo o mmoletseng ho 4.1? (1)
- 4.9 Akaretsa ka dintlha tse THARO se ileng sa etsahala mohla mophetwa eo o mmoletseng ho 4.1, a neng a kgutlisetsa lengolo ho monga lona. (3)
- 4.10 Ketsahalo eo ho buuwang ka yona ho 4.9, e etsahetse ka mora dilemo tse kae Lerato a hlokahetse? (1)
- 4.11 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.
Kgothano e hlahellang paleng ena ke ya ka ntle hobane ... (2)
- A ke twantshano e ka hara mophetwa.
B ke twantshano e pakeng tsa batho ba amanang ka tswalano.
C ke twantshano e pakeng tsa baphetwa.
D ke twantshano e pakeng tsa batswadi.

- 4.12 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Mohla Hlomi a neng a utlwa hore Lerato o imme, o ile a thaba haholo. (2)
- 4.13 Sepheo sa mongodi ke sefe ka ho hlahisa Lerato a qetella a dumela Hlomi ka mora hore a mo hane ka nako e telele? (2)
- 4.14 Ketso ya Lerato ya ho buella Hlomi mohla a neng a lwana le Tshiu, e mo senola e le motho wa semelo sefe? (2)
- 4.15 Na toro eo Hlomi a ileng a e lora ka Lerato e ne e bua nnete? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.16 Nehelana ka ketsahalo e le NNGWE tshwantshisong ena, e tiisang hore ditaba tsa yona ke tsa mehleng ya kajeno. (2)
- 4.17 Maele a reng, 'mamello e tswala katleho', a dumellana le ketsahalo efe paleng ee? (2)
- 4.18 Na taba ya hore Botjha a ipherehele Hlomi, ke ntho e kgolwehang? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.19 Na o dumellana le taba ya hore Firi a sebedise ditlhare ho hapa pelo ya Lerato? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.20 Ho ima ha Lerato a eso ka a qeta dithuto tsa hae, ho etsa hore o be le maikutlo a mofuta ofe? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (3)
[35]

KAPA**POTSO YA 5: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Ka bolelele ba mantswe a 250 ho isa ho a 300, hlalosa kamoo nako/mehla ya diketsahalo le tikoloho di hlahisitsweng kateng sengolweng sena. [35]

KAPA**POTSO YA 6: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

'Be! Athe nako e se e ile hakaale? Jwale, le wena Chikano o se o ntlohetse feela hore ke nne ke bebere ho ya ho ile. Ana o ne o rata ha nka o thusa ka eng?'

'Hantlentle ke ntse ke tsomana le moruti e mong wa Ilizwi Mission Church eo ho thweng o na le kereke kwana Bosothonia, eo e itseng ha ke leka ho mo tshwara ka fono maobane, ka bolellwa hore o tlile kwano mona ho tla hlwela kereke e nngwe e tlasa tsamaiso ya hae.'

- 6.1 Chikano o ntse a buisana le mang moo? (1)
- 6.2 Puisano ena e etsahalla naheng efe? (1)
- 6.3 Moetapele ya neng a kwetetswe nakong ya puisano ena ya bona ke mang? (1)
- 6.4 Bolela hore moetapele eo o mmoletseng ho 6.3, o ile a kwetelwa a le hokae mme a kwetelwa ka taelo ya mang? (2)
- 6.5 Ha boChikano ba ntse ba buisana mona, moruti eo a mmatlang o ne a le motseng ofe? (1)
- 6.6 Hantlentele ke taba efe eo Chikano a neng a e batlela moruti eo a buang ka yena? (1)
- 6.7 Ke ketsahalo efe e ileng ya hlahela Chikano ka ho tshwana, ha a tla baleha Oshakati le mohla a neng a pholoswa ke Paliya Kaluyanda naheng eo o e boletseng ho 6.2? (2)
- 6.8 Bolela dintho tse PEDI tseo mobishopo Biala, a tshwanang ka tsona le moruti enwa ya batlwang ke Chikano. (2)
- 6.9 Akaretsa ka dintlha tse THARO kamoo ketelo ya Chikano, e bileng bosula kateng naheng eo o e boletseng ho 6.2. (3)

Boela o bale qotso e latelang ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

'Ke bona eka o na le thahasello e kgolo setshwantshong seo o se shebileng, monghadi Chikano. Hona ho nketsa hore ke be motlotlo ho o bolella hore nna le phiri re ntho e le nngwe, mme bohle ba tlasa tsamaiso ya ka ke bona ba bitswang Bana ba Phiri.'

Lekgatheng lena Chikano a ikutlwa hantle hore o feletswe ke matla, mme a batla ho dula fatshe kapele, mme ka ho qamaqamaka ha hae ka sepheo sa ho batla moo a ka dulang, mahlo a hae a re ptjangptjang le a mobishopo Biala, a ba a tjetjha ka santhao a sa labella.

'Dumela, mora Chikano. O amohlehile sehlekehlekeng sa Tumelo.' Lebonyo la Biala e ne e le la letona, moeka ho bonahala hore o thabile e le ka nnete.

- 6.10 Hobaneng Chikano a ne a na le thahasello setshwantshong seo a neng a se shebile? (2)
- 6.11 O nahana hore ke ntho efe e neng e etsa hore mobishopo Biala a thabele ho kopana le Chikano? (2)
- 6.12 Ke mophetwa ofe ho ba latelang, eo o ka reng ke mophetwa ya tjetjha/phethahetseng? Fana ka lebaka. (2)
- A Chikano.
- B Ramaqiti.
- C Mobishopo Biala.
- D Paliya Kaluyanda.

- 6.13 Bolela hore ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
- 6.13.1 Kgohlano e hlahellang paleng ena ke ya ka hare. (2)
- 6.13.2 Maele a reng bitsolebe ke seromo, a dumellana le lebitso la Ramaqiti. (2)
- 6.14 Puisano ena ya Chikano le Ramaqiti, e senola Ramaqiti e le mophetwa ya bohlale kapa ya sethoto? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao? (2)
- 6.15 Tharollo e bile efe qakeng eo mophetwa wa sehlooho a neng a thulane le yona paleng ee? (2)
- 6.16 Mantswe a Ramaqiti a latelang, ke ntlha kapa ke mohopolo? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao.
- 'Ah-ntho ena monghadi Chikano ke mesebetsi ya boko bo hlwahlwa ba banna le basadi bao bohlale le boiphihlelo ba bona bo fetang eng kapa eng e kileng ya tsejwa ke motho.' (2)
- 6.17 Na o ka re ketsahalo ya ho kwetelwa ha mopresidente Ispia Monnafeela e dumellana le mehla/nako ya diketsahalo paleng ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.18 Polao e sehloho ya moemedi wa Botswana kopanong ya baruti e neng e tshwerwe ke mobishopo Biala e etsa hore o ikutlwe jwang ka monna eo? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ho botsitswe dipotso tse pedi karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehileng bukeng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena. Araba POTSO ya 7 kapa POTSO ya 8.

POTSO YA 7: SEFI – DJ Nkutha

Ka bolelele ba mantswa a 250 ho isa ho a 300, hlalosa seabo sa dibapadi tse latelang tshwantshisong ena:

- Moetapele/molwantshuwa
- Mohanyetsi/molwantshi
- Mohlohlelletsi/monamodi

[35]**KAPA****POTSO YA 8: SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

MMATISETSO:	Le mo loile, le mo entse mophaphathehi, ha le qeta ha le tsebe ho mo phekola.
RABODITSE:	Mosadi, o tlohele ho ntena le ho nthohaka ... Taba ya pele, ha se wena ya mo tlisitseng ha ka mona, o itlisitse. Tsa boloi tsona o hle o le bale ka tsona. Monnanyana eo wa hao o jelwe ke 'kearata'.
MMATISETSO:	(A hlwedisa kamoreng.) E se ke yaba o mo fetotse sethotsela. Ha ke le tshepe, etswe ke hlokometse hore le tletse mohono le botjholotjholo.

- 8.1 Bolela lebitso la mophetwa eo ho thweng o louwe. (1)
- 8.2 Puisano ena ya Raboditse le Mmatisetso e etsahalla sebakeng sefe? (1)
- 8.3 Mmatisetso o amana jwang le sebakeng seo o se boletseng ka hodimo ho 8.1? (1)
- 8.4 Fana ka mabaka a MARARO a entseng hore Mmatisetso le moradiae, ba tswa letsholo la ho ya batla mophetwa eo o mmoletseng ho 8.1. (3)
- 8.5 Bolela lebaka le entseng hore Mmatisetso a ye ho batla monna wa hae ha Raboditse e seng nqa e nngwe. (1)
- 8.6 Nehelana ka ntlha e le NNGWE e bontshang ho se tshwane pakeng tsa lelapa la Raboditse le la Motaung. (2)
- 8.7 Akaretsa ka dintlha tse PEDI ditaba tsa bohlokwa puisanong ya Mmatshela le Motaung, mohla Motaung a neng a kgutla mosebetsing a lelekuwe. (2)

- 8.8 Diketso tsa Nkepe tsa ho se tsotelle sekolo di ile tsa mo tswalla ditholwana dife tse bosula? Bolela tse PEDI. (2)
- 8.9 Ke botle bofe bo le BONG bo ileng ba tliswa ke ketso ya hore Motaung a lelekwe mosebetsing mme a be a lelekwe le ke Mmatshela? (1)
- 8.10 Ketso ya Mmatshela ya ho ya batla monna wa hae ha Raboditse e mo senola e le motho wa semelo sefe? (2)
- 8.11 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o fane ka lebaka.
Diqoso tsa Mmatshela tsa hore Raboditse ke yena ya entseng hore Khathatso a se hlokomele lelapa la hae, ha se tsa nnete. (2)
- 8.12 Maikemisetso a mongodi terameng ee ke afe ka bophelo ba Motaung? (2)
- Boela o bale qotso e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

RABODITSE: Tjhe, sekgo se ratlane ka yona tsela eo Mmankepe a neng a e batla. Ke yena ha se nna. O putlame fatshe Motaung. Dithoto ho ngodilwe ha thwe ke lefa la ba bohlae. O lahlile tsohle tsa hae kajeno, re a tshwana re se mawelana. O mo tshwere a mo kuta mosadi yane wa jwaleng. Ha ke le bale mohlang a neng a nteleka mosadi eo wa letekatse ha a bona nku ena. Nku ke ya Tselakgopo mme sekere ke sa Phahameng. (A thola motsotswana.) Bonnete le nna ke a itshola. Ke madi matsohong ka baka la mosadi, e leng Mmankepe. (A makala.) Ke utlwa diqi. Ekare ho na le motho ya tlang kwano. Ebe ke mang, ke itjella masapo a hlooho, ke buisana le ba fatshe?

- 8.13 Raboditse o bua a le mong qotsong ena. Sena se bitswa eng hona bohlokwa ba sona ke bofe? (2)
- 8.14 Nnetefatsa polelo ena o ipapisitse le qotso.
Kgohlano e hlahellang qotsong ena ya bobedi ke ya ka hare. (2)
- 8.15 Maele a reng, 'nonyana tsa siba le leng di fofa mmoho', a dumellana le ketsahalo efe tshwantshisong ee? (2)
- 8.16 Nehelana ka ketsahalo e le NNGWE tshwantshisong ena, e tiisang hore ditaba tsa yona ke tsa mehleng ya kajeno. (2)
- 8.17 Ho ya ka wena, na Raboditse o a nepa ha a re ho ruta ngwana ngwanana ke ho senya? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 8.18 Na o tshehetsa mohopolo o reng mongodi o dumellana le tshebediso ya ditlhare tsa setso? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 8.19 Ho itshola hona ha Raboditse qotsong ya bobedi, ho etsa hore o ikutlwe jwang? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE

Ho botsitswe dipotso tse pedi karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehileng palekgutshweng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena. Araba POTSO ya 9 kapa POTSO ya 10.

POTSO YA 9: MODIA – MK Mofihli le ba bang

Ka bolelele ba mantswe a 250 ho isa ho a 300, hlalosa kamoo kgohlano e hlalisitsweng kateng palekgutshweng ena.

[35]**KAPA****POTSO YA 10: MODIA – MK Mofihli le ba bang**

Bala qotso e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

NA HO NEPAHETSE?

'Mojalefa, kereke ena ya Tjhatjhe le e sentse. Le fetotse tsamaiso ya yona. Matsatsing ana ka kerekeng e ka ka mmantlwaneng. Ka kerekeng le tlaela ka lebitso ...' Ka yona nako eo Mmaneo a mo kena hanong. 'Butle bo ntate, wena o bua dife jwale?' Monnamoholo a tadima fatshe motsotswana mme a nyolla hlooho a re, 'Kwana o utlwile hantle mosadi ka hore na ke bua dife. Ke tshepa hore le wena Mojalefa o ntse o utlwa hantle hore na ke reng. Ke re ka kerekeng le tlaela ka lebitso la Modimo ka hore wena le moruti wa hao le tlatse lerata ha le re le a rera.'

- 10.1 Ntate eo ho buuwang ka yena qotsong ke mang, hona o amana jwang le Mmaneo? (2)
- 10.2 Mmaneo le lelapa la hae ba ne ba dula motseng ofe? (1)
- 10.3 Bolela sepheo sa ketelo ya Mojalefa ha Mmaneo. (1)
- 10.4 Ntle le ho tlaela ka lebitso la Modimo, bolela ntho e nngwe eo motho eo o mmoletseng ho 10.1 a neng a re e mo fedisa pelo kerekeng. (1)
- 10.5 Hana mohla Mojalefa a neng a etetse ha Mmaneo, boemo ba lehodimo bo ne bo le jwang? Fana ka ntlha tse PEDI. (2)
- 10.6 Ho ya ka motho eo o mmoletseng ho 10.1, tsamaiso ya kereke ya mehleng ya pele e ne e fapane jwang le ya mehleng ya kajeno? (2)
- 10.7 Ho ya ka ditaba tsa palekgutshwe ee, tshwano ke efe pakeng tsa kereke le Bakeresete? (2)
- 10.8 Akaretsa ka ntlha tse THARO seo ho thweng bana ba tla se etsa ha ba sa rutwe melao. (3)

- 10.9 Bolela hore dipolelo tse latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka.
- 10.9.1 Ho ba teng ha Mobishopo ho ne ho etsa hore tshebeletso e be monate ka kerekeng. (2)
- 10.9.2 Ntate enwa ya ntseng a bua mona, o ne a utlwisisa Mojalefa. (2)
- 10.10 Qoholla ketsahalo e le NNGWE palekgutshweng ena, eo e leng mohlala wa kgethollo ya bong. (2)
- 10.11 'Motho yane ya tlang le mane ekaka Mojalefa,' ho realo monnamoholo. Monnamoholo o bua a le mong mona. See se bitswa eng hona bohlokwa ba sona ke bofe? (2)
- 10.12 Mophetwa wa sehlooho palekgutshweng ena ke mang? Fana ka lebaka. (2)
- 10.13 Nehelana ka ketsahalo e le NNGWE tshwantshisong ena, e tiisang hore ditaba tsa yona ke tsa mehleng ya kajeno. (2)
- 10.14 Palekgutshweng ena, kgohlano e pakeng tsa ditjhadimo dife tse PEDI? (2)
- 10.15 Mongodi o re ruta eng ka palekgutshwe ee? (2)
- 10.16 Na o ka re ditaba tsa palekgutshwe ee, di dumellana le sehlooho sa yona? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 10.17 Ketsahalo ya hore motho ya neng a tahlilwe, a pake mofu eo a neng a sa mo tsebe tebelong, e etsa hore o ikutlwe jwang? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:****35**

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Araba dipotso tse PEDI ho tse NNE (POTSO YA 11, POTSO YA 12, POTSO YA 13 le POTSO YA 14) tse botsitsweng karolong ena.

POTSO YA 11

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

KGAEYANE – RN Phume

- 1 Mmoneng ke eo moeka
- 2 Ke mmoneng o bonwa ke bohle,
- 3 Tlhong o na di amohuwe kgale;
- 4 A di amohwe kgale ke kolobe.
- 5 O na qale eka o a swaswa,
- 6 Athe hloko bo ntse bo mo nanyetsa
- 7 Bo mo nanyetsa a sa lemohe,
- 8 Hloko bo hlotse, bo padile.
- 9 Bohloko ha Kgaeyane,
- 10 Ha Kgaeyane ho jewa mamina;
- 11 Ho jewa mamina, Kgaeyane o kae?
- 12 O ha mme tshela-se-tlale.
- 13 Ka hanong ho tswang?
- 14 Ho tswa tlhakantsutsu, mofutswela;
- 15 O bina pina e hloka noto,
- 16 A ke ke a ba a e pheta.

- 11.1 Ke mang eo sethothokisi se reng a bonwe? (1)
- 11.2 Sethothokisi se re ka hanong la Kgaeyane ho tswa eng? (1)
- 11.3 Ho ya ka thothokiso, ke lebaka lefe le etsang hore Kgaeyane a hloke ditlhong? (1)
- 11.4 Ke mantswa afe a MABEDI a bolelang ntho e le nngwe temanathothokisong ya bobedi? (2)
- 11.5 Akaretsa ka dintlha tse PEDI se bolelwang ke temanathothokiso ya bone. (2)
- 11.6 Bonono ba bothothokisi bo sebedisitsweng melathothokisong ya 10 le 11 bo bitswa eng? (2)
- 11.7 Karaburetso e molathothokisong wa 14 ke ya mofuta ofe? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang: (1)
  - A Karaburetso ya pono.
  - B Karaburetso ya kutlo.
  - C Karaburetso ya tatso.
  - D Karaburetso ya ho kamo (ho thetswa).

- 11.8 Hlalosa se bolelwang molathothokisong wa 12. (2)
- 11.9 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1½)
- 11.10 Molaetsa wa thothokiso ena ke ofe? (2)
- 11.11 Molathothokisong wa 1 ho sebedisitswe enjambamente/molamotjetje ka sepheo sefe? (2)
- [17½]**

POTSO YA 12

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

NGWANA LEHLASWA – KE Ntsane

- 1 Kgwedi ya bosupa e mo thwaseditse tseleng,
2 E thwasitse a shapile naha ho sotleha,
3 Tlhabela e ka re tsa terekere, mangope,
4 Hempe sebopeho ha e tsejwe,
5 Borikgwe dilapa ke malwanglwahla,
6 Bono di setse ka ntle ngwana morui!
- 7 Kgwedi ya bosupa e fedile a thotswe mapolasing,
8 A thotswe ke morui wa difariki diketekete,
9 Mohlape wa dikolobe masimong botshabelo.
10 O tebatebisa hoki ho pota sefate;
11 Ngwana morui le papa ha a e thole,
12 Ngwana morui kajeno o phakela dikolobe.
- 13 A dula thotaneng a lohotha taba,
14 Taba boholo ke lapeng habo mofuthung,
15 Lapeng habo a hopola ka pelotlhomohi,
16 A hopola rato la mmae le ntatae,
17 Meokgo ya seka kolobe tsa makala,
18 Meokgo ya seka pelo ya utlwa bohloko.
- 19 Ho esa kolobe tsa hloka modisa,
20 Modisa o ile kae a siya mohlape?
21 Modisa o tshwere thota o hopotse kae?
22 O hopotse lapeng habo, Kanana.
23 'O tla reng ngwana ha o fihla?'
24 'Ke tla re, ntshwarele ke fositse?'

- 12.1 Kgwedi ya bosupa e thwasetsa ngwana lehlaswa a le hokae? (1)
- 12.2 Hobaneng ngwana lehlaswa a ile a siya dikolobe di le ding? (1)
- 12.3 Ngwana lehlaswa o ne a sebetsa hokae? (1)

- 12.4 Bolela motho a le MONG eo ngwana lehlaswa a neng a mo hopola. (1)
- 12.5 Ke sefe seo ngwana lehlaswa a neng a ikemiseditse ho se bua ha a fihla habo? (1)
- 12.6 Akaretsa ka dintlha tse PEDI se bolelwang ke temanathothokiso ya pele. (2)
- 12.7 Bonono ba bothothokisi bo sebedisitsweng molathothokisong wa 17 bo bitswa eng? Fana ka lebaka la tshebediso eo. (2)
- 12.8 Phetapheto e sebedisitsweng melathothokisong ya 19 le 20 ke ya mofuta ofe? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A Phetapheto ya moelelo.
B Phetapheto ya sebopeho.
C Epanalepsese.
D Neheletsano/e tshekalletseng/lehokela/hlaahlela. (1)
- 12.9 Hlalosa se bolelwang ke sethothokisi molathothokisong wa 12. (2)
- 12.10 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1½)
- 12.11 Molaetsa wa thothokiso ena ke ofe? (2)
- 12.12 Lebotsi le molathothokisong wa 21, le sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
[17½]

KAPA**POTSO YA 13**

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

FATSHENG LENA – PM Ramathe

- 1 Fatsheng lena la Mmopi,
2 Ka mehla ketso tsa lona di nyarosa mmele,
3 Di fahla mahlo a Mmopi sebele,
4 Di totisa kgalefo ya monga rona Mmopi.
- 5 Fatsheng lena la Ntate kgotso ha e yo,
6 Hoja ke le serurubele kokonyana e mapheo,
7 Ke tle ke rurele hole dipaleseng,
8 Hore ke se bone dipha mehoulda mathuleng.
- 9 Lena lefatshe le hloka kgauhelo dikoweng tsa rona,
10 Hoja ke le leruarua tlhapi ya metsi a maholo,
11 Ke ne ke tla sesetsa tebetebeng ya kweetsa,
12 Hore ke se utlwe selo sa motho tsatsing la bofelo ...

- 13.1 Bolela ntho eo sethothokisi se reng e a se tshosa. (1)

- 13.2 Ke dintho dife tse PEDI tseo sethohokisi se lakatsang ho tshwana le tsona? (2)
- 13.3 Ho ya ka temanathohokiso ya boraro, ke eng eo sethohokisi se reng ha se lakatse ho e utlwa ka letsatsi la qetelo? (1)
- 13.4 Sethohokisi se re ke ntho efe e siyo lefatsheng? (1)
- 13.5 Akaretsa ka dintlha tse PEDI temanathohokiso ya pele. (2)
- 13.6 Bonono ba bothohokisi bo sebedisitsweng molathohokisong wa 9 ke ...
Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.
- A Tshwantshanyo/papiso.
B Tshwantshiso/serehello.
C Lepata.
D Mothofatso. (1)
- 13.7 Bohlokwa ba Anastrofi e sebedisitsweng molathohokisong wa 9, ke bofe? (2)
- 13.8 Karaburetso e fumanwang temanathohokisong ya 2, ke ya mofuta ofe? (2)
- 13.9 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1½)
- 13.10 Molaetsa wa thothokiso ee ke ofe? (2)
- 13.11 Kgonyetso e sebedisitsweng melathohokisong ya 1 le 5, e sebedisitse ka sepheo sefe? (2)
- [17½]

POTSO YA 14

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

MMADIBERWANE – T Leballo

- 1 Banna ba ne ba jeswa phehla mokobolo,
- 2 Ba jeswa fiatana motsheare wa lengeta,
- 3 Ba e foqwa ho thwe ha e bolaye e a thapisa,
- 4 Mosadi a ba phatsitse ka hare le bohale.
- 5 Mosadi a ba sebeditse ka bheka mina ndedwa,
- 6 Banna ba siya malapa ba hlala basadi.
- 7 Tumo sa hae se ne se phatlaletse hohle,
- 8 Ya hae mekgwa e ne e tsejwa ke bohle,
- 9 E tsejwa Makgwakgweng ho ya Metjhatjhane,
- 10 Hore enwa mosadi ke mantja di a loma,
- 11 Enwa mosadi o bohale sa ntja ya motswetse,
- 12 Lena lebelete le sebete sa ho beha tau setswetse.

- 13 A kgobohelwa Ratjotjose wa Makgwakgweng,
 14 A bua le maikutlo a qeta le pelo,
 15 Hore enwa mosadi o tla be a thape,
 16 Enwa ngwanana o tla mo ruta pula,
 17 A mo phetshele jwalo sa nta ya lekoko.
- 18 A phutha mehaswana a wela tseleng,
 19 Ka hara Thabadimahlwa a re balakatha!
 20 Ha Mmadiberwane a fihla a kokota,
 21 A kgahlanyetswa ke meno masowana bolotsana,
 22 A tshellwa sekala mmitsa ho tlosa lelese,
 23 A bontshwa diphate leraba hore a phomole.

- 14.1 Bolela sebaka se le SENG seo diketso tsa Mmadiberwane di neng di tsejwa ho sona. (1)
- 14.2 Bolela lebaka le neng le etsa hore banna ba hlale basadi. (1)
- 14.3 Mmadiberwane o ne a thapiswe ke mang? (1)
- 14.4 Bolela dintho tse PEDI tseo Mmadiberwane a ileng a tjeheha motho eo o mmoletseng ho 14.3 ka tsona hore a mo tshware. (2)
- 14.5 Akaretsa ka dintlha tse PEDI temanathothokiso ya bobedi. (2)
- 14.6 Bonono ba bothothokisi bo sebedisitsweng molathothokisong wa 7 ke ... Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A Enjambamente/Molamotjetje.
 B Kgonyetso.
 C Lehokela.
 B Sejura. (1)
- 14.7 Bohlokwa ba neheletsano/phetapheto e tshekalletseng e sebedisitsweng melathothokisong ya 10 le 11, ke bofe? (2)
- 14.8 Karaburetso e fumanwang temanathothokisong ya 4, ke ya mofuta ofe? (2)
- 14.9 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1½)
- 14.10 Molaetsa wa thothokiso ena ke ofe? (2)
- 14.11 Bohlokwa ba anastrofi e sebedisitsweng molathothokisong wa 11 ke bofe? (2)

[17½]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70